

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) Author(s):	Th. Jacobsen.
Titel Title:	<u>1720-1920. Assens Havn gennem 200 Aar</u>
Udgivet år og sted Publication time and place:	Assens : Assens Amts Dagblads Forlag og Tryk, 1920
Fysiske størrelse Physical extent:	27 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

Th. Jacobsen: Assens Stam.

1920.

33 - 200 = 8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 33 8°

1 1 33 0 8 02282 6

+ Rex

1720

1920

ASSENS HAVN

GENNEM 200 AAR

VED TH. JACOBSEN
HAVNEFOGED I ASSENS

1920 2857

Tidsrummet til 1816.

Hvornaar den første Begyndelse til Assens Havn er gjort, vides ikke, idet Byens Papirer ved Plyndringen under Grevens Fejde blev ødelagt; men man ved, at der paa et meget tidligt Tidspunkt har været en Bro af Sten bygget ud fra Strandbredden. Denne Bro, som sandsynligvis er paabegyndt i Midtalderen, er i Tidernes Løb bleven forlænget og udvidet, og derved er den nuværende Midtermole dannet; ved at bygge en Mole ud syd for den oprindelige, har man dannet Midterhavnen; derefter er den sydlige Havn dannet og endelig til sidst den nordlige Havn.

Paa et gammelt Kort over Byen fra 1591 kan man se, at Broen allerede den Gang har haft en ret anselig Længde, ca. 80 Fod, men den har kun været smal og kun haft ringe Vanddybde paa Siderne, saa at kun mindre Skibe og Baade kunde flyde ind til den. Der v r

ingen Bolværker eller andet Træværk paa Broen, men der var Sten nok den Gang, saa hvis man vilde udvide Broen, lagde man bare flere Sten til. Disse Sten ligger tildels endnu under Gadepartiet nedenfor Strandgade. Broen blev hovedsageligt benyttet til Post- og Passagerfarten mellem Assens og Aarøsund, og eftersom denne Trafik tog til, blev Broen udvidet. Den var af ret primitiv Beskaffenhed, og Begyndelsen til den er vel nok sket ved, at Fiskere har lagt nogle Rækker Sten ud i Vandet for at faa Læ for deres Baade. Senere hen i Tiden har Færgefolkene hjulpet til, for at ogsaa Smakkerne kunde ligge i Læ. Da Broen efterhaanden er bleven saa stor, at der kan regnes med den, beskikkede Kongen en Mand til »med Broen at have Indseende«, og denne Mand, som blev valgt mellem Told- og Accisefolkene, var underlagt Byfogden.

Ved Begyndelsen af det 18de Aarhundrede begyndte man at anbringe Træværk paa de Steder, hvor Passagerer skulde gaa om Bord eller i Land, og Broen var efterhaanden bleven saaledes, at der kunde køres ud paa den, men den var alligevel i saa maadelig Forfatning, at Kongen 1720 skrev til Fyens Stiftamtmand, Gehejmeraad Lente om Broens Tilstand og om dens Indtægter.

Ekstrakt af denne Skrivelse findes paa Landsarkivet i Odense, og den indledes med følgende Overskrift: »Ekstrakt af Hans kongelige Majestæts allerunderdanigste til mig, Gehejmeraad Lente ergangen Befaling af den 24. Maj 1720«. Selve Skrivelsen begynder saaledes: »Da Hans Majestæt Kongens allernaadigste Villie og Befaling er, at den Anstalt gøres«, og omtaler først nogle Bestemmelser for Jordudlejning for Assens By; derefter hedder det om Skibbroen: »Og som vi efter de os gjordede allerunderdanigste Forslag angaaende Byens Skibsbro samt den herom givne allerunderdanigste Erklæring allernaadigst have bevilget, at bemeldte Skibbro nogle Favne længere maa udbygges, eftersom Farten til samme Bro skal være med Sand saadan opfyldt, at ikke

uden ved Højvande noget Fartøj med sin Ladning skal kunne lægge til Broen. Da i Henseende til, at nu ikkun gives Broenge alene af hver Smakke, som fra Skibbroen med Fragt udgaar, 6 Skilling, af hver Carosse eller anden Vogn 3 Sk. og af hver Hest eller Okse 1 Sk., hvormed Skibbroen ikke skal kunne holdes ved, langt mindre længere udbygges og dog bekoste Broen i tilbørlig Stand, og da at sætte og vedligeholde Broen skal behøves stor Bekostning, have vi allernaadigst fundet for godt hermed at bevilge og anordne, at foruden bemeldte Broenge skal betales saasom:

1. Af hver Baad under 1 Læst, som sig ved Skibbroen anhæfter for enten at losse eller lade nogen Slags Varer, 1 Sk.

2. Af store Fartøjer og Skibe, som enten ved Skibbroen eller i Havnen med Varer losser eller lader, foruden den ordinære Told og Accise for hvert Læst. Skibet er ammet, 1 Sk.

3. Af hvert Læs Gods, Korn eller andre Varer, som ind eller udgaar, 1 Sk.

4. Af hvert Skøde, som til Bytinget enten udgives eller til Protokollering fremkommer 3 Sk. Og er voris allerunderdanigste Villie

og Befaling, at der straks den Anstalt gøres, at denne voris aller-naadigste Anordning paa behørigte Steder til alle Vedkommendes allernaadigste Efterretning ved Plakater vorder kundgjort, og haver du saa videre derover alvorligen at holde*.

Som man vil se, paabydes her Opkrævning af Havne- og Bropenge, saavel af alle Skibe og Baade, som af alle Varer, medens hidtil kun Smakkerne samt Heste og Okser har været betalingspligtige, eller altsaa kun, hvad der stod i Forbindelse med Færgefornbindelsen. Skibsfarten har imidlertid udviklet sig saaledes, at det ikke mere er Færgetrafiken, der er dominerende; det bliver nødvendigt at forlænge Broen og uddybe ved den, og derfor ogsaa nødvendigt, at der kommer større Indtægter. Man maa efter alt foreliggende regne med, at Havneafgift i Almindelighed stammør fra dette Tidspunkt.

Man møder tillige i Kongens Skrivelse Udtrykket Havn, og skønt der paa det Tidspunkt ikke var nogen Havn i den Skikkelse, som vi i vore Dage forstaar ved Havn, nemlig et af Bolværker eller Moler omsluttet Bassin, kan man dog godt forstaa, at Udtryk-

ket Havn er brugt, idet man maa huske, at Vandstanden omkring Broen var meget lav; kun paa Sydsiden var der gravet ud. Der er da dannet et beskyttet Sted mod Nordvestvinden, som var den værste, og da nu i 1720 Broen yderligere bliver forlænget, kan man forstaa, at der har været en endog udmærket Havn. Mindre Skibe lossede deres Varer direkte ved Broen, større Skibe maatte ankre syd for Broen og færge Varerne ud eller ind.

Der var nu fastsat Takst for Benyttelsen af Broen, men der var ikke angivet noget om, hvem der skulde opkræve Pengene. Det havde været naturligt om dette var sket eller at Bestemmelsen herom var kommen fra samme Myndighed, som fastsatte Taksten; nu blev Fremgangsmaaden den omvendte, idet Amtmanden skrev til Magistraten i Assens og spurgte om hvem, der opkrævede Pengene. Skrivelsen lød saaledes:

»Ædle og velvise Borgmester og Raad. Siden Hans kongelige Majestæt allernaadigste Befaling af 24. Maj sidstafvigte angaaende Bropenge, som nu skal gives til Assens Skibbro til dens tilbørlige Istandsættelse samt Vedligeholdelse til vedkommendes allerunder-

danigste Efterretning, er bleven rubrikeret og Placater paa behørigte Steder opslagne, at nu hver, som der maatte ankomme med deres Fartøjer og Baade, samt andet ind- eller udskibe eller losse, efter Højtsammes Befaling erlægger og betaler hver Bropenge, som ske bør, men som ingen ved, hvem samme Penge nu modtager og anammer, samt til hvem Regnskab derfor aflægges, saa ville De med første Post derom give mig fuldkommen Efterretning.« Skrivelsen er dateret:

Odense Slot, den 30. Juni 1720.

Det blev Transportforvalteren, som opkrævede Pengene, og afleverede Regnskab til Byens Magistrat og herom afgav man Efterretning til Amtet.

Efter alt foregaaende maa man regne Assens Havns Tilværelse som Institution fra 24. Maj 1720.

Havnens Regnskab blev indsendt gennem Amtskamret til Rente-kamret. Der blev imidlertid ingen Regnskab sendt rettidig 1739, og Magistraten rykkes da i en saalydende Skrivelse fra Rente-kamret: »Da Eders Regning over Bropengenes Oppebørsel for 1739 ikke endnu efter Eders herom givne Løfte her til Kamret er bleven indsendt, saa bliver I her-

med erindret bemeldte Bropenge-regning inden 8 Dages Forløb at indsende. Saafremt I ikke vil vente med Mulkt for dettes Udeblivelse at vorde ansat efter Kamrets forrige Tilhold. Gud befalet«.

Der var ikke mindre end 12 Underskrifter under denne Skrivelse.

Aar 1741 ejede Havnen en Kassebeholdning paa 314 Rigsdaler, men der er heller ikke gjort noget ved Broen udover Forlængelsen 1720. Ved Indsendelsen af Regnskabet for 1741 var der en Del Restancer, som Amtmanden, Grev Rantzau, der boede paa Odense Slot, mente, at Raadmand Franck skulde tilsvare. Franck undskyldte sig i et Brev, men modtog derefter følgende Skrivelse fra Amtmanden:

»Saa nødvendig som I vil paaføre nogen Proces og Vidtløftighed, saa nødvendig vil jeg bringe Eder eller nogen anden Mand deri, naar det kan undværes; men de Undskydninger, som I udi Skrivelse af 17. ds. forebringer om Bropengene og deriblandt, at I ej har været betroet til videre end at skrive under, havde jeg ligesaa lidt ventet fra Eder, som I kan vente fra mig, at jeg vil exponere mig og mine Arvinger for Ansvar for Eders og øvrige Magistrats For-

sømmelser og Behandling, eller at jeg vil anlægge nogen Action«. Efter en længere Udvikling med lignende Udtryk, ender Skrivelsen saaledes: Dersom I derfor vil Eders og Eders Konges Vel (i Fald I, som er en gammel Mand i en Hast skulde falde fra), er det det raadeligste, at I straks indkræver Pengene. Gud befalet«.

Der findes endvidere fra den Tid flere Skrivelser, som omtaler, at der snydes for Bropenge, og det beklages, at der ingen Vagt er paa Broen. Man prøvede et Par Aar at bortforpagte Bropengene ved offentlig Auktion, og det ene Aar blev de tilstaaet Hr. Killinghusen) for 311 Rd!, men senere blev der truffen den Ordning, at Færgfolkene skulde opkræve Bropengene, føre Bog over dem og indsende dem til Kæmneren.

I Sommeren 1742 foretoges en Opmudring langs Skibbroen, saa at der blev 9 Fod Vand. Muddermaskinen, der blev anvendt, var formet som en Trædemølle og laant i Nyborg.

Opkrævningen af Bropengene foregik ogsaa daarligt efter nye Ordning; der blev mange Restancer og disse vare ikke lette at inddrive. Der blev efterhaanden saa mange Penge udestaaende, at

man, for at foretage en nødvendig Reparation paa Broen, maatte optage et Laan i Commercekollegiet af samme Størrelse, som Restancerne androg. Da Laanet var optaget, afholdt man Licitation over Arbejdet, men der var ikke Penge nok, saa at Arbejdet kun blev halvgjort. Man modtog imidlertid 13. Juni 1745 en Skrivelse fra Commercekollegiet, hvori beordres, at Broen snarlig skal sættes i Stand. Da der ingen Penge er i Kassen, meddeler man dette, og saa maa Kongen træde til; 13. November 1745 modtager man Meddelelse om, at Kongen (Chr. 6.) har skænket det nødvendige Tømmer til Broens Istandsættelse, samt har forundt større Bropenge indtil »den Sum af 250 Rd!, som Kongen forskudt, er tilbagebetalt«.

Efter at Broen var bleven forlænget og udvidet, saa at der kunde køres paa den, blev det nødvendigt at foretage aarlige Reparationer, dels paa Grund af Slid, men mest paa Grund af Højvandets Ødelæggelse paa den lave Bro, som fra Begyndelsen bestod af Sten, men ved Udvidelse og Opmudring var tilført Fyld. Dette Fyld bestod af Sand, da der var Sandbund omkring Broen, og naar denne paa Grund af Højvande

kom under Vand, skyllede Sandet ud, og der blev derved Sæknninger. Bolværkerne vare rammende af runde Egepæle uden nogen særlig Fatning, saa der var Aabninger nok til at det fine Sand kunde komme ud.

Det af Kongen skænkede Tømmer skulde leveres fra Svendborg og Stenderup og det bestemtes, at Assens Borgere og Bønder skulde med Heste og Vogne hjælpe til med Træets Transport. Noget af Træet maatte sejles og Skibenes Fragt skulde »de handlende og søfarende paalægges«, medens Assens Borgere skulde assistere ved Tømrets Transport fra Skibet til Broen.

Aar 1746 oprettedes en Institution, som kaldtes: »General Landets Havnecommission«, hvorunder alle Havne skulde sortere, men denne Commission ophævedes igen 1. December 1747, og Havnen henførtes igen under Amtskamret. Det kan ses, at Ophævelsen af Commissionen følte som en Lettelse paa Grund af dens smaalige Indgriben.

I Løbet af Sommeren 1746 blev Træet til Broen transporteret, og Reparationen udført. Løjtnant Bille blev beordret til »at have Indseende med Broens Reparation«,

medens Kontrollør Hof og Transportforvalter Killinghusen førte det daglige Tilsyn. En af de Tilsynsførende gav Ordre til Tilhugning af Tømret og bestemte, at forhugget Tømmer skulde tilfalde Byen mod, at denne ydede et Laan til Broen. En anden Tilsynsførende gav kontra Ordre, og endelig forespurgtes fra General Landets Havnecommission om hvem, der havde givet Ordre til Tømrets Tilhugning. I Forespørgslen hed det: »Saa ville I fuldstændigen indberette mig af, hvad Aarsag og efter hvis Ordre i hvad Anledning og Henseende saadant er sket«. Dette bevirkede en Mængde Skriveri før Reparationen kunde paabegyndes, og den følgende Vinter ødelagde Højvande en stor Del af, hvad der var udført om Sommeren. Reparationen blev da endelig fuldført, saa at Broen Sommeren 1748 kunde synes. Der blev senere skrevet flere Gange frem og tilbage om hvem, der skulde betale dette Syn.

Truels Tømmermand, som det senere viser sig hedder Hans Jørgen Brendholdt, har faaet 200 Rdl. tilgode fra Reparationsarbejdet; da der ingen Penge var i Kassen, blev Sagen indberettet til Amtskamret, som bestemte, at

Truels skulde have det næste Arbejde.

Der blev nu i de følgende Aar samlet nogle Penge sammen og man tiggede Materiale ved at anmode Byens Borgere om at komme Broen til Hjælp med nogle Lægter. Truels Tømmermand fik atter 1749 overdraget noget Reparationsarbejde saaledes, at Broen om Foraaret 1750 synes at have været i udmærket Stand, og der blev givet Ordre til, at iagttage alle mulige Precautioner, som kan sigte til Skibbroens Bevarelse.

Med den færdige Bro kom ogsaa Tvistigheder om Pladserne. Postmester Bøg gjorde Fordring paa »at faa et vist Sted anvist, hvor Postbaaden kan lægge til«; men han kom i den Anledning i Konflikt med Transportforvalteren, som ligeledes vilde have fast Plads til Smakken. Der blev imidlertid ikke anvist nogen fast Plads, men i Aaret 1771 forelaa igen Ansøgning fra Bøg, som da var bleven Transportforvalter, om fast Plads for Smakken, men kom derved i Konflikt med Postmesteren, som nu hed Holm. Det hedder i en Indberetning, at »da de to Herrer ikke om denne Sag kan forenes, henviser Havnecommissionen Sagen til Afgørelse ved Lands Lov og

Ret«. Afgørelsen trak længe ud, for først Aar 1781 fik Postbaaden anvist fast Plads ved det sydvestlige Hjørne af Broen.

I Aaret 1760 tog Havnecommissionen Bestemmelse om, at Baagøboerne skulde betale Bropenge.

Det var meget smaat med Penge til Broens Vedligeholdelse i hele Tidsrummet, sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede. Man manglede saaledes 1763 nogle Sten til en Dæmning for at holde paa den Fyld, man lossede i Land fra Opmudringen og der var ingen Penge at købe for. Man fik da udvirket en kgl. Resolution af 5. April 1763, som bestemte, »at enhver af Borgerskabet i Byen, som holder Heste og Vogne, leverer 10 Læs Kampesten; de øvrige Borgere i Proportion af deres Væring og Brug, assisterer med Hantlangere til Stenenes Opsamling paa Byens Marker. Enhver, som har sejlfærdige Baade, anskaffer ligeledes for hver Baad 2 Laster Sten«.

Bropengene blev, som omtalt, opkrævet af Transportforvalteren og Færgefolkene, men 14. Juli 1764 indsendte Havnecommissionen Forslag om, at der blev ansat en Havnefoged, og en Resolution af

samme Aar omtaler den Pligt, Havnefogden skal have med Skibbroen og Havnen. Der blev imidlertid ingen ansat paa det Tidspunkt, da der ingen Penge var til hans Løn. Først 10. Juli 1792 indberettes, at Transportforvalter Müller attraar Pladsen som Havnefoged. Han fik den imidlertid ikke, idet Købmand Storm Schmidt den 8. Aug. 1792 blev ansat som Havnefoged i Assens med en Løn af 20 Rdl. om Aaret.

Den kgl. Kasse skænkede 1777 Havnen 858 Rdl. for at man kunde betale 292 Egepæle, som man havde købt fra Stenderup, men som man ingen Penge havde at betale med. Betalingen skete til Justitsraad Schnelt. Pælene blev slaet i Bolværket af Tømmer-

mand Hans Knudsen for 400 Rdl af de af Kongen skænkede Penge. Baagøboerne ansøgte 1797 om Tilladelse til at anløbe Broen uden Bropenge, naar de skulde i Kirke eller til Møller. De fik bevilget Fritagelsen, naar de skulde i Kirke, men ikke i andet Tilfælde. Ansøgningen var underskrevet af Truels Simonsen og Peter Hansen.

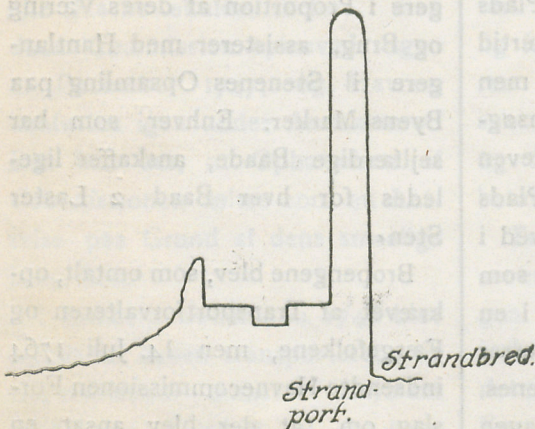
I Slutningen af det 18. Aarhundrede fik Broen Hovedreparation, og det var Mening at forlænge den et Stykke ud, hvorfor man søgte at laane 3000 Rdl. Ansøgningen om Laan blev afslaaet, og Udvidelsen blev altsaa ikke til noget.

Havnecommissionen bestod tidligere af beskikkede Medlemmer med Byfogden som Formand, men det bestemtes nu, at Borgerskabet

skulde vælge Commissionen; den 31. Maj 1806 valgtes Købmændene I. C. Dreyer og H. Storm Schmidt til Commissionsmedlemmer og Købm. Hans Petersen valgtes 1808.

Ved forrige Aarhundredskifte saa Broen saaledes ud.

Der var gjort Begyndelse til Havn ved en lille

sydlig Arm. Selve Broen var forsynet med Træbolværk helt rundt. Paa den sydvestlige Side og paa Nord-siden fandtes Slæbesteder for Smakken og Postbaaden, men Slæbestederne paa Nordsiden blev kun benyttet, naar der var Skibe i Havnen, der optog Pladsen. Broen var ca. 180 Alen lang, regnet fra Strandbredden nedenfor Strandporten. Paa Sydsiden af Broen var et ret stort Areal fyldt ud, og midt i det lave Bolværk i Bunden af Havnen løb Byens Spildevand ud i en aaben Rende, der ved Havnen dannede en Slamkiste, som dækkedes af en Stenkiste. I Farvandet udfor Havnen var anbragt en Bøje, hvorom det hedder i en Skrivelse, at den var anbragt til Søfartens Fremme. Møllerenden førte ud i Krabbeløkken noget Syd for Havnen.

I de første Aar af det nittende Aarhundrede førte Byen og Havnen en stille Tilværelse paa Grund af de frygtelige Krige, som rasede i Europa. Skibsfarten var stoppet, og Havnen havde derfor ingen Indtægter, hvorfor Bolværkerne forfaldt. Havnecommissionen var selvfølgelig ked af, at den hidtil saa udmærkede Bro og Havn forfaldt og indberettede flere Gange om Sagen. Man modtog derefter

en Skrivelse af 24. Juni 1813, hvori anføres, at man skal opmuntre Skibsejerne i Assens og Beboerne paa Baagø til at tilvejebringe Sten til Skæbbroen, og i 1814 blev der kommanderet militært Mandskab til Broens Forbedring.

Tidsrummet fra 1816—1850

Indtil 1816 var der ikke ført nogen Forhandlingsprotokol, men de forskellige Skrivelser fra den tidligere Tid samt Copi af de aarlige Regnskaber ere bevarede og findes paa Landsarkivet i Odense. Ved Hr. Cancelliraad Nellesmanns Afgang som Borgmester paa Grund af Alder og Svagelighed, 13. Februar 1816, blev Havnen inspiceret af Kapt. Hemme, og han paabød, at der skulde føres en Forhandlingsprotokol, samt at Ekstrakt over de Havnen tilhørende Dokumenter skulde indføres i Bogen. Ved første Møde, som holdtes under den nye Borgmester, Hr. Cancelliraad Gundorf, blev en Forhandlingsprotokol autoriseret, og den var i Brug fra 1817 til 1915.

Ved Inspektionen forevist Havnen samt en ny Pram og et nyt Materialhus, som var opført paa det opfyldte Areal Syd for Broen. Der forevist endvidere et Styk-

ke repareret Bolværk, som var bleven ødelagt af Højvande 1815 og hvis Reparation havde kostet 3000 Rdl. Der var i den sidste Tid kommen mere Gang i Skibsfarten, saaledes at man i de nærmeste Aar regnede med en gennemsnitlig Indtægt af 1400 Rdl. Men Broen var i meget maadelig Forfatning efter Krigens Tid, og man havde ingen kgl. Understøttelse faaet. Nu haabede man paa en Hjælp af 6000 Rdl., idet man anførte, at Communicationen mellem Holsten og Fyen gik over Assens, og var af saa fremragende Vigtighed, at Mangel paa Understøttelse vilde betyde Skibbroens totale Forfald, og dette vilde være til stort Tab for det offentlige. Disse Grunde blev fremsat under Inspektionen, og i Overensstemmelse med Inspektøren indsendtes en Ansøgning om Hjælp til General, Toldkamret og Commercekollegiet, hvori foruden ovennævnte Grunde anføres, at det, der særligt først fordrer Hjælp, er Vestenden af Broen, og den nordlige Side af samme, »hvor Slæbestederne nu snart ere utilgængelige for Heste og Vogne. Desuden trænger den saakaldte Stenkiste Syd for Broen haardt til at repareres, da Værket nu er saa svagt,

at det bevæger sig ved stormende Vejrlig og paa sine Steder er sunken. Havnecommissionen nærede det Haab at modtage General Toldkamrets og Commercekollegiets kraftfulde anbefaling til dette Arbejdes Udførelse.

Inspektøren paalagde Havnecommissionen, at »det i Fjor anbragte Pæleværk skulde lapsalves med Tjære«. Alle gamle Takster og Resolutioner om disse blev kasserede og alt samlet i en Takst. Da Havnefogden derved mistede nogen Indtægt, fandt man det passende at indstille Forslag om Lønforhøjelse. Protokollen om Inspektionen blev underskrevet af: Hemme, Risom, J. Dreyer og H. Petersen. Cancelliraad Gundorf tiltraadte først i Januar 1818.

De ansøgte Penge blev bevilget, og Hovedreparation af Broen blev om Foraaret 1818 udbudt til Licitation. Det kan ikke ses, hvem der fik Arbejdet, men der skulde bruges 150 Egepæle, 9 a 10 Tm. tykke og 9 Al. lange, og disse Pæle indkøbte Havnecommissionen i Holsten. Arbejdet blev fremmet hurtigt i Løbet af Sommeren saaledes, at da Kaptajn Hemme i Juni 1818 inspicerede de 85 Alen nyt Bolværk paa Nord- og Vest-siden af Broen, konstaterede han,

at Arbejdet var solidt udført. Inden for de nyrammede Pæle var fyldt med Sten og derover Ler og Grus, derover igen ituslagne Sten for at faa en pæn Chaussé. Saavel Egehammer som Pæle være behørigt lapsalvet. Det manglende Stykke paa Nordsiden, ca. 100 Alen, haabede man at faa udført for Resten af de 6000 Rdl., som var anvist, men det indvendige Bolværk maatte vente. Det konstateredes, at den gravede Rende havde holdt sig godt, men ved Indsejlingen til Havnen vilde det blive nødvendigt at mudre.

Forvalter Evers paa Wedellsborg fik 1818 udbetalt 484 Rdl. for leveret Egetræ og fik endvidere Bestilling paa yderligere 78 Pæle, at levere inden medio September.

I 1820 toges Bestemmelse om, at Udbetaling kun vilde finde Sted en Gang om Maaneden. Købmand Dreyer blev valgt til Kasserer. Der blev endvidere antaget en Tømmermand og en Baadfører til at reparere Broen indvendig, da Fylden var skredet ud. Udover disse Forhandlinger skete der ikke noget 1820.

Ved Mødet i Marts 1821 fremlagde Købmand J. Dreyer Regnskabet for 1820, og det blev underskrevet til Indsendelse. Der

blev endvidere taget Bestemmelse om Opmudring i Havnen, og denne Opmudring blev foretaget med Havnens Maskine.

Den 17. Januar 1822 vedtog man at anmode Brevpostdirektionen om Godtgørelse, fordi Brevposten passerer Broen 4 Gange ugentlig; man drøftede endvidere en Udvidelse af Havnen ved at bygge Bolværket paa Sydsiden af Havnen længere ud. Med Forberedelserne hertil var man allerede saavidt, at Arbejdet 9. April 1822 blev bortliciteret til Tømmermand Peter Larsen. Hermed blev altsaa Mellemhavnen dannet.

Trafikken var efterhaanden steget ret betydeligt: i Aaret 1822 blev der saaledes opkrævet 2276 Rdl. Indbetalingen skete i Rigsbankdaler, Mark og Skilling, Sølv, Sedler eller Tegn. Disse sidste vare udstedte paa Grund af Pengeknapheden, og havde et betydeligt større Paalydende end deres egen Værdi i Kobber.

Toldkasserer Bülov nævnes 1822. Havnefogden hed Peter Simonsen; han var Havnefoged og Stadsmusikant, men det kan ikke ses, hvornaer han er ansat. Han var imidlertid Havnefoged til sin Død, Juli 1844. 1822 ansøgte han om

og fik bevilget Lønforskud paa 40 Rdl., Sedler.

Samme Aar udsatte Havnen et Badehus, som Havnefogden passede for et ekstra Tillæg, og som første Sommer gav en Indtægt af 7 Rdl. 14 Sk.

Købmand J. Dreyer døde den 1. Januar 1823 og Cancelliraad Gundorf overtog da Kassererposten. Det bestemtes, at Havnecommissiønskulde holde Møde den 2. Fredag i hver Maaned, og at fremdeles Ind- og Udbetaling kun skulde finde Sted ved dette Møde.

Af Byens Borgere omtales i denne Periode Tømmermester Fangel, Malermester Berg, Sadelmager Barth, Smedemester Rasmus Iversen og Rebslager Sebach. Denne sidste laante 300 Rdl. af Havnen mod Pant i sit Hus.

Ved Mødet i August 1823 var Transportforvalter Risom ikke tilstede, og man fandt det derfor upassende at aabne Havnekassen, naar et Medlem var fraværende. Købm. Hans Petersen blev anmodet om at opbevare Pengene til næste Møde.

Den 11. Oktober 1823 blev Havnen inspiceret og ved denne anføres, at Havnen hidtil havde hjulpen sig med den gamle Muddermaskine, — uagtet den siden 1816

havde haft Collegiets Aprobation paa at anskaffe en ny — og med den tilvejebragt og vedligeholdt en Dybde af 9 Fod. Da der imidlertid nu fandtes Banker i Havnen med næppe 6 Fod, hvor Fartøjer stundom kom til at staa længe, og den gamle Maskine ikke mere kunde bruges, anbefalede Inspektøren, at der til Foraaret blev anskaffet en ny Maskine efter den forhen givne Tegning. Det nødvendige Tømmer, 15 Alens 12 Tom. tykke Pommerske Bjælker, maatte indkøbes i Kiel, ligesom man maatte anskaffe en Pram, der vilde koste 400 Rdl.

Højvande havde Vinteren 1823 — 24 bevirket, at den sydlige Arm befandt sig i en mislig Tilstand, og der var Fare for, at en Isvinter vilde kunde gennembryde og sprænge Indløbet, hvorfor en Istandsættelse var nødvendig. Man mente det var rigtigst at slaa et solidt Egebolværk paa Sydsiden af søndre Arm. Man vilde endvidere fylde Faskiner imellem Bolværkerne, og der ovenover belægge med Sten og Grus, som paa Færgebroen, saaledes, at naar dette blev gjort omhyggeligt, man da havde en Skibbro ogsaa paa denne Side.

Ved Inspektionen 1824 bekla-

gede Inspektøren sig over, at de Reparationer, som ifjor var paa-trængende nødvendige, endnu ikke var udførte. Commissionen undskyldte sig med, at det havde taget saa lang Tid med Skrivelsen til General Toldkamret og Commercekollegiet — ca. 2 Aar. — Arbejdet blev derefter udført og ved Inspectionen 1826 anføres, at Havnen, efter de i de sidste Aar udførte Reparationer, var i saa god Stand, at der ikke i de nærmeste Aar vilde blive nogen større Udgift til Reparation. Dette blev dog en Skuffelse. thi samme Aar sank et Stykke paa søndre Side af Færgebroen, fordi der var uddybet for tæt til Pælene.

Der havde tidligere været opkrævet en Ballastafgift, men 1823 foreslog Commissionen at ophæve denne Afgift for hjemmehørende Skibe, da Skibene kastede Ballasten udenfor Havnen for at undgaa Betalingen, men derved formindskedes Dybden i det opmurede Stykke.

Den 1. Februar anmodede Købmand Hans Petersen om at maatte træde ud af Commissionen paa Grund af Sygdom; dette blev bevilget, og Præses tilkendegav Hr. Petersen sin Tak for den Nidkærlighed, han havde vist i sit Embede

siden sin Ansættelse 8. Oktober 1808.

Den 20. Marts 1824 valgtes Købmand Fr. Dreyer til Medlem af Commissionen og modtog Købm. H. Petersens Nøgle-Præses udtalte, at det maatte være en ufra-vigelig Pligt i Fremtiden, at Forhandlingerne ikke omtaltes.

Murermester Borre byggede Kogehuset 1824 for 120 Rdl.

Transportforvalter Risom udraadte samme Aar a. Commissionen og Købm. Bruun traadte ind. Risom blev imidlertid opfordret til at træde ind igen som overordentlig Medlem. Dette skete ogsaa og Købm. J. Dreyer blev Kasserer.

Da nordre Bro trængte til Reparation indsendte man en Ansøgning, hvori det hed, at da det var Commissionen bekendt, at Regeringen tilførn havde vist den Naade at skænke Tømmer til Broens Istandsættelse, saa vilde Commissionen fordriste sig til at indstille, at samme Naade muligen denne Gang maatte vises Byen. Naaden blev imidlertid ikke vist den Gang.

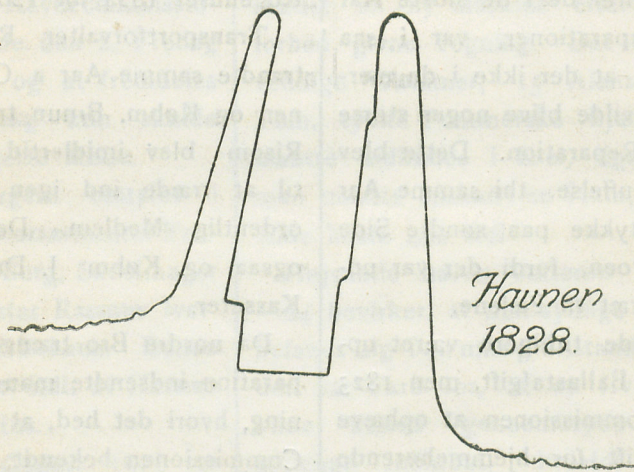
Aar 1825 ansøgte Skippere og Købmænd Hs. Maj. Kongen om Nedsættelse af Havnepengene, uden at dette dog blev bevilget.

Tømmermand Mathias Arent byggede en Pram og fik i Arbejds-løn 40 Rdl., 4 Mark, 8 Sk. Smedemester Rasmus Iversen fik 12 Rdl., 2 Mark, 2 Sk. for Smedearbejdet og Tømmermand Rasmus Fangel 6 Rdl., 3 Mk., 9 Skl. for leveret Egetømmer og Egeplanker.

Da Tømmermand Rasmus Fangel forlangte 600 Rdl. for Brorepal-

Efterhaanden var det et ret stort Areal, der var fyldt ud syd for Skibbroen, og i Begyndelsen af Aarhundredet fik Tømmermand Fangel anvist en Plads til Skibsbyggeri omtrent, hvor Toldboden nu er. Den 30. November 1826 løb et Skib af Stabelen, og Afløbet skete ud i Havnen.

I November 1827 købte Havnen

ationer Sommeren 1825, kunde man ikke indlade sig med ham. Derimod byggede Fangel den nye Muddermaskine.

Havnen og Renden blev 1825 uddybet til 10 Fod. Fhv. Transportforvalter Ri om døde den 10. Oktober 1825. Agent Bruun døde 26. November 1826, hvorefter Købmand Hannibal indtraadte i Kommissionen og konstitueredes som Transportforvalter.

Skatkammerbeviser af Skifteforvalter Glørfeldt for 500 Rdl. Sedler.

Den ny Muddermaskine blev 1828 laant ud til Aarø Sund for 150 Rdl. Sedler.

1829 traadte Købm. Fr. Drejer ud af Kommissionen, og Agent Bruun traadte ind. Sadelmager Banmørgarten nævnes. Agent Bruun lejede en Plads til Tømmer, beliggende lidt vest for, hvor nu Jern-

banens nye Drejeskive er, for 5 Rdl Sølv om Aaret. For at indvinde mere Plads, flyttedes det lave Bolværk ved Havnens sydlige Del noget udefter, og der anbragtes en Del Faskiner, leveret af Gaardm. Rasmus Christoffersen, Grimstrup.

1833 udfyldtes den indsvævede Del i Bunden af Havnen, og Tømrer Madsen slog et nyt Bolværk, hvori der anbragtes et Slæbested, dækket med 2 Tom.s Planker. Dette træbeklædte Slæbested blev vedligeholdt til 1909.

Der blev i 1833 fastsat nye Takster. Passagerer skulde betale 2 Sk., men Militære i kgl. Ærinde vare fri, de havde tidligere betalt halv Pris Heste kostede i Bropenge 4 Sk., Hornkvæg 3 Sk., Kalve, Svin, Faar og Lam 1 Sk. Flyttegods med en almindelig Bondevogn 3 Sk., men med en stor Vogn 4 Sk, 1 Favn Brænde 8 Sk., 1 Favn Kampesten eller Kalksten 32 Sk. Mursten 3 Sk. og Tagsten 7 Sk. pr. 1000 Stk., Bouteiller eller Flasker $1\frac{1}{2}$ Sk. pr. 100 Stk., Korn $\frac{1}{4}$ a $\frac{3}{4}$ Sk pr. Tønde. Man faar herigennem Indtryk af, hvilke Varer, der nærmest blev transporteret; en Artikel som Kul er saaledes slet ikke nævnt.

Havnepengene vare for indenbys

Skibe 4 Sk. pr. Commercelæst, naar Skibet var lastet, men kun 2 Sk., naar Skibet var ballastet, Udenbys Skibe betalte lastet 6 Sk. og ballastet 5 Sk. Ballastafgift 6 Sk. Fremmede Nationers Skibe betalte 8 Sk. lastede og ballastede 6. Ballastafgift 16 Sk.

Man ser, der skelnes ikke alene mellem indebys og udenbys Skibe, hvad der jo ogsaa gøres nu, men ogsaa mellem danske og fremmede.

Assens Færgesmakker betalte 8 Sk. pr. Rejse, men i Aarøsund koe 6 Sk.

For Skibe i Vinterleje betaltes intet af hjemmehørende Skibe; af udenbys derimod 1 Sk. om Ugen og af udenlandske 2 Sk regnet fra 1. December til 15. Marts.

Byens Lodser — der var altsaa flere — fik 1834 udbetalt 15 Rdl. Sedler for at føre Tilsyn med Opmudringen, og Havnen ejede ved Udgangen af Aaret 527 Rdl. Sedler og 500 Rdl. Sølv i kgl. Obligationer.

Opfyldningen sker hurtigt saaledes, at Tømrer Madsen allerede 1835 atter maa flytte Bolværket udefter for en Sum af 1517 Rdl.

Ved Inspektionen 1835 udtalte Inspektøren, at Havnen i de senere

Aar havde foretaget adskillige hensigtsmæssige Forbedringer, idet flere Bolværker var fornyede; endvidere var Havnepladsen udvidet sydefter, saa at der nu, foruden til den nye Toldkammerbygning og et til Siden liggende Kalkværk, kunde afgives bekvem Plads til Oplægning af Bygningsmaterialer samt Plads til Sandgrave.

Den 5. November 1835 fik Murrermester R. Johansen udbetalt 89 Rdl, 9 Mark, 12 Sk. for at have opført en ny, grundmuret Retiradebygning paa Broen. Der blev indkøbt en Portechaise til Transport af druknede, og 1838 blev slaaet nyt Bolværk om Skibbroens Hoved, saa at det fik en Bredde af 12 Alen; der blev anbragt 2 Slæbesteder.

Cancelliraad Gundorf udtraadte af Commissionen i Maj 1838, og H. Madsen konstitueredes som Formand, men allerede 15. November tiltraadte Assessor Buchvald.

Forholdene er nu efterhaanden bleven saaledes, at Havnekassen stadig har Penge, foruden at Havnen stadig er i god Stand. Medens Havnen tidligere har laant hos Byen, er det nu omvendt, 1839 laante Byen 400 Rdl. foru-

den 100 Rdl, som var laant paa et tidligere Tidspunkt. Under Om-talen af dette Laan blev fra Byens Side udtalt Ønske om, at Havnecommissionens Medlemsantal blev udvidet til 5 Commissionen ansøgte Commersecollegiet om, at Byens Borgerrepræsentation maatte vælge 2 søkyndige Medlemmer, og da dette blev bevilget, valgtes Købmændene R. P. Møller og M. N. Lillelund De fleste af de Købmænd, som i de Tider vare Medlemmer af Commissionen, havde sejlet til Søs i deres Ungdom, flere af dem endda som Skibsførere.

Kandidatus medicinæ Hempel laante samme Aar 350 Rdl. af Havnekassen og stillede til Sikkerhed en Prioritets Obligation udstedt af Garvermester Schwartz.

I Mødet den 16. Septbr. 1839 vilde man vælge et Medlem til at føre det specielle Tilsyn ved Havnen. De fire Medlemmer var stemt for, at Bestillingen skulde beklædes af Medlemmerne skiftevis et Aar ad Gangen, da de der-ved bedre kom ind i de daglige Forretninger ved Havnen, men Agent Bruun stemte for, at det skulde være det samme Medlem hele Tiden og foreslog Købmand Hannibal, fordi han kom til Hav-

nen hver Dag. Købm. Hannibal valgtes da, men kun for et Aar, og da der i Januarmødet 1840 skulde vælges en Afløser, stemte Assessor Buchvald og Agent Bruun paa Købmand Hannibal; Hannibal og Lillelund stemte paa Købm. Møller, og Møller stemte paa Lillelund. Da Formandens Stemme gjorde Udslaget, skulde altsaa Købm. Hannibal atter føre Tilsynet ved Havnen, men han foreslog, at Købm. Møller blev ham adjungeret, og da dette blev vedtaget, blev der paa den Maade 2 specielle Tilsynsførende ved Havnen, og det er der endnu.

Efter en Licitation over et nyt Stykke Bolværk paa 240 Aler, altsaa en ret stor Fornylse, stemte Assessor Buchvald og Agent Brunn for et Tilbud fra Tømrer Madsen, Assens, og Tømrer Søren Hansen, Udby, paa 3580 Kr., de øvrige 3 Medlemmer, Hannibal, Møller og Lillelund, stemte paa Skibstømrer Jørgen Jensens Tilbud paa 3590 Kr. Man enedes om at give begge Parter Arbejdet i Forening og optage et Laan, da man ikke havde saa mange Penge i Kassen og heller ikke kunde faa Laanet til Byen tilbagebetalt. Man søgte forgæves at rejse et Laan hos Byens Borgere, hvorefter det

lykkedes Assessor Buchvald at faa et Laan paa 2000 Rdl. hos Grev Rantzau paa Frederikslund. Af disse laante Penge skulde Kammeraad, Amtsforvalter Benzon have 500 Rdl., men paa Grund af, at han nu fik Pengene tilbagebetalt i Sedler, medens han havde ydet Sølv, ydedes der ham en Erstatning paa 1 pCt.

Agent Bruun udtraadte midlertidig af Commissionen 1840 for at rejse til Møde i Stænderforsamlingen i Roskilde.

Der blev 1841 slaaget nyt Bolværk paa Nordsiden af den nordlige Bro, som ofte kaldtes Færgebroen, og Inspektøren foreslog at anbringe Plankedæk indenfor Bolværket; dette blev ogsaa anbragt og laa til 1884. Der blev ogsaa foretaget Opmudring efter Akkord med Arbejdsmand Hans Petersen om en Pris af 64 Sk. for hver fyldt Pram. Foruden de Penge, som havdes til disse Arbejder, laante man 600 Rdl. Sedler hos Ga rdm. Hans Sørensen, Vedtofte.

Allerede i November 1842 betalttes 800 Rdl. til Grev Rantzau som Afdrag paa Laanet og i December yderligere 200 Rdl., men da maatte ganske vist ogsaa Agent Bruun staa i Forskud med 150 Rdl. til næste Møde.

I Aaret 1843 udlejedes Pladser til Agent Bruun og Købmændene A. Fentz, Brandt, Hannibal og R. P. Møller for 3 Sk. pr. Kv.-Alen til Opstilling af Træ. Denne Lejefgift for de tilsvarende Arealer er gældende endnu. Baadfører H. I. Anthon lejede en Plads til Oplægning af Sand, ligeledes for 3 Sk. pr. Kv.-Alen.

Der blev i 1847 sluttet Kontrakt med Tømrermester Andersen i Apenrade om Bygning af en Ophalingsbedding. Arbejdet blev ogsaa paabegyndt, men var ikke ret langt fremskreden, da Krigen 1848 udbrød. Arbejdet stod da stille de tre Krigsaar, og efter Krigen blev Andersen løst fra sin Kontrakt.

Skibsførerne ansøgte om, at der maatte blive anbragt Fortøjningspæle paa Sydsiden af Færgebroen, og saadanne blev da ogsaa anbragt.

Skipper Rasmus Petersen blev idømt en Mulkt paa 6 Rdl. for ikke at have lagt sit Skib paa rette Plads.

Efter Havnefoged Simonsens Død i Juli 1848 søgtes Pladsen af Skipperne Jens Madsen Thuesen og C. M. Drejer. Thuesen blev ansat, fordi han havde været Underofficer i Marinen, og saadanne havde fortrinsvis Ret til Havnefogedpladserne.

I September 1844 fik Grev Rantzau Resten af sine Penge. 1845 engageredes Baadførerne Wiese og Gøtsche fra Kiel til at fiske store Sten til en Stenmole, som skulde stoppe for Opfyldningen nord for Broen. Denne Stensætning, som ligger endnu under den opfyldte Havneplads, gik fra Broens Norfside i nordøstlig Retning til et Stykke syd for Jørgen Jensens Plads.

Tidsrummet fra 1841 til 1848 var særdeles godt for Havnen; der blev udført store Vedligeholdelsesarbejder, saa Havnen kom i glimrende Stand, og ved Siden af, at disse Arbejder var betalt, ejede Havnen i Januar 1846 2436 Rdl. i kgl. Obligationer.

Den 10. Februar 1847 var Landmaaler Henriksen fra Gravensten i Assens efter Havnekommissionens Ønske for at opmaale og konferere om en Udvidelse af Havnen sydefter; denne Udvidelse havde længe været paatænkt som »uomgængelig, formedelst den stadig tiltagende Skibsfart.

De nødvendige Forarbejder blev foretaget, og først i Maj Maaned 1851 blev Arbejdet udbudt til Licitation. Tømrer Jørgensen fra Middelfart fik Tømrerarbejdet.

Enkemadam Risting ansøgte

1847 om at laane 200 Rdl. af Havnekassen for at opføre et Badehus nord for Havnen. Laanet blev nægtet, men Commissionen ydede Madam Risting en Gradifikation paa 30 Rd^l., fordi Havnen havde lagt Beslag paa hendes tidligere Plads til Badehuset. Købmændene F. Rønning og E. Møller ansøgte om at maatte bygge et Badehus nord for Hestebroen, men Tilladelse kunde ikke gives, da Havnen selv vilde bygge Badehus.

1. Januar 1848 var Havnens Formue stegen til 5944 Rdl., hvoraf en Del indestod i Fyens Disconto-Institut i Odense.

Agent Bruun foretog i den første Del af Aaret 1848 en Udenlandsrejse.

Under Krigen var det meget vanskeligt at faa Folk til Arbejde ved Havnen. Agent Bruun fik saaledes nogle Ladninger Træ, som henlaa paa Havnepladsen udover Tidsfristen, og skønt han ingen Folk kunde faa, maatte han alligevel betale 10 Rdl. i Mulkt.

Byen laante under Krigen 1000 Rdl. af Havnen for at have Penge til øjeblikkelig Brug.

I Oktober 1848 rejste Agent Bruun til København som kongevalgt Medlem af Rigsforsamlingen;

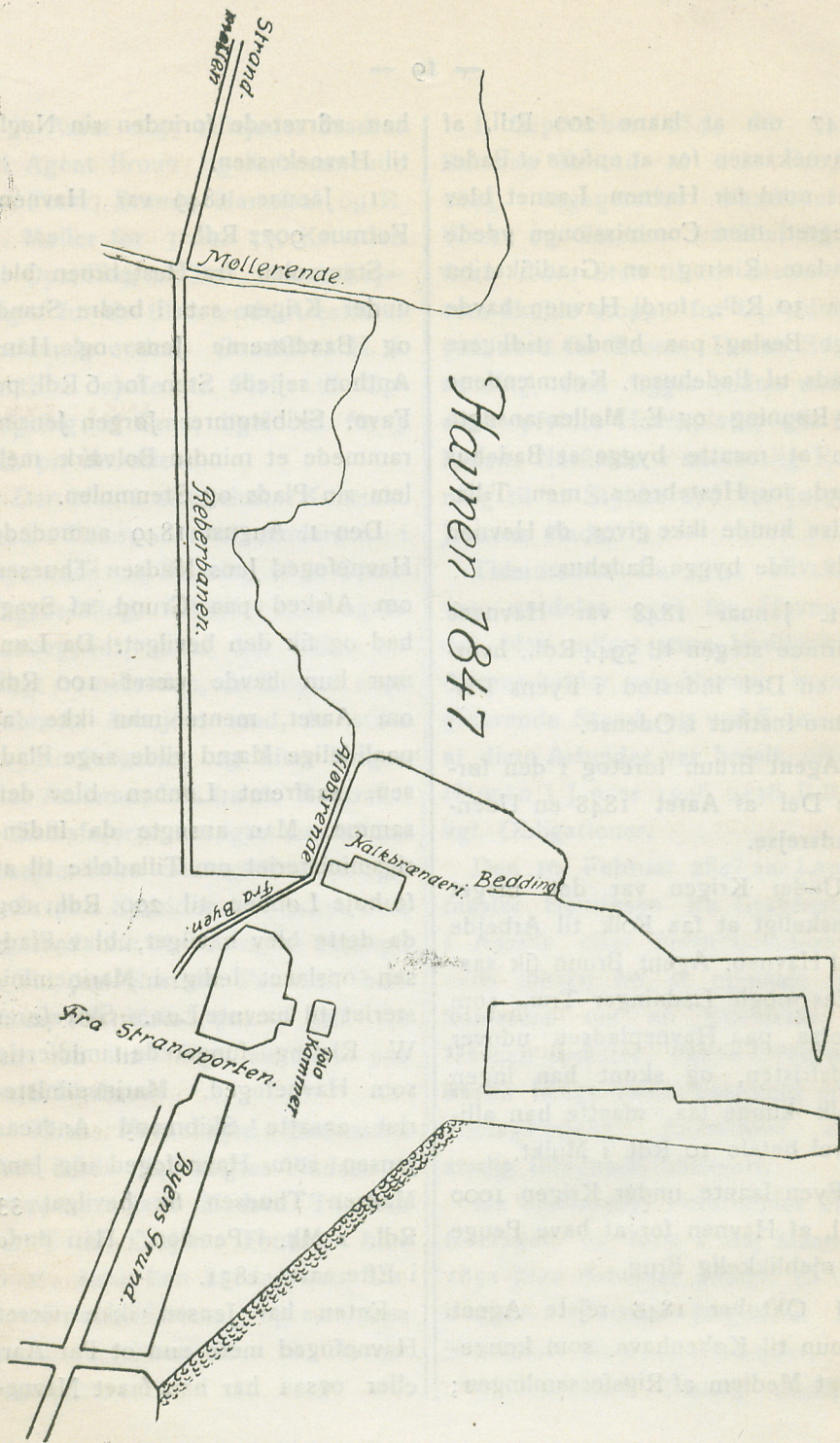
han aftrivede forinden sin Nøgle til Havnekassen.

1. Januar 1849 var Havnens Formue 9072 Rdl.

Stenmolen fra Hestebroen blev under Krigen sat i bedre Stand, og Baadførerne Jens og Hans Anthon sejlede Sten for 6 Rdl. pr. Favn. Skibstømrer Jørgen Jensen rammede et mindre Bolværk mellem sin Plads og Stenmolen.

Den 1. August 1849 anmodede Havnefoged Jens Madsen Thuesen om Afsked paa Grund af Svagthed og fik den bevilget. Da Lønningen kun havde været 100 Rdl. om Aaret, mente man ikke, at paalidelige Mænd vilde søge Pladsen, saafremt Lønningen blev den samme. Man ansøgte da Indenrigsministeriet om Tilladelse til at forhøje Lønningen til 200 Rdl., og da dette blev bevilget, blev Pladsen opslaaet ledig i Marineministeriet til nævnte Løn. Skibsfører W. Risting fungerede imidlertid som Havnefoged. Marineministeriet ansatte Skibmand Andreas Jensen som Havnefoged og Jens Madsen Thuesen fik bevilget 33 Rdl. 2 Mk. i Pension. Han døde i Efteraaret 1851.

Enten har Jensen ikke været Havnefoged mere end et Par Aar, eller ogsaa har han faaet Navne-

forandring. Forhandlingsprotokol-
len omtaler ikke noget Skifte;
men Jensen omtales kun til 1853,
hvorefter Havnefogden hedder Wil-
lumsen, som ogsaa var fra Ma-
rinen.

Købmændene Feldthusen, Møl-
ler og J. M. Brandt havde i 1849
haft Træ liggende paa Havneplad-
sen udover Tidsfristen, hvorfor de
blev idømt en Mulkt paa hver 5
Rdl., og Træet skulde være fjer-
net i Løbet af 3 Dage.

Samme Aar omtales Smed M.
Hansen og Konsul Brunn.

Kalkbrænderiet paa Havnen eje-
des af Agent Bruun.

Den 1. Januar 1850 var Hav-
nens Formue 10482 Rdl., men
deraf havde Byen laant rentefrit
3500 Rdl., og i December laantes
yderligere 2000 Rdl.

Det betragtedes som en Ulem-
pe, at Havnefogden ikke havde
Bolig^m paa Havnepladsen, hvorfor
Havnecommissionen i Juni 1850
købte et Hus, beliggende sydøst
for Toldboden, paa 7 Fag af
Skibstømrersvend Hans Madsen,
ogsaa kaldet Nicolajsen, for 1200
Rdl. til Bolig for Havnefogden.

Købmændene P. M. Schmidt,
Rasmus Petersen og H. P. Schmidt
klagede i 1850 over, at Dampski-
bet »Maagen« lagde til i Havne-

hullet, saa at ingen andre Skibe
kunne komme ind. Der blev da
anvist Plads til Maagen i den syd-
lige Krog af Havnen. I samme
Møde opsagde man Lejemaalet
for alle udlejede Pladser for at
fremskaffe mere Losseplads.

Tidsrummet fra 1851—1884.

Ved Licitationen i Maj 1851
blev som anført Tømmerarbejdet
tilstaaet Tømmermand Jørgensen
fra Middelfart. Smed I. Iversen
fik Smedearbejdet for 1 Rdl. 5
Mk. 12 Sk. pr. Pd. Baadførerne
Søren Møller samt Hans Jørgen
og Jens Anthon skulde fiske Sten
til Vestmolen for 6 Rdl. pr. Favn.
Havneudvidelsen bestod i, at man
forlængede Broen paa Sydsiden af
Havnehullet Syd efter, og fyldte
denne Bro med Sten. Endvidere
byggede man Bolværker Syd og
Øst for dnene Forlængelse, saa at
disse Bolværker omsluttede en ny
Havn. Indsejlingen til den nye
Havn var i det nordvestlige Hjør-
ne og viste skøns igennem Broen
i nordvestlig Retning. Man kan
endnu i Broen se de afsavede
Pæle fra dette Havnehul. Den
nye Havn blev med Havnens Mud-
dermaskine, uddybet til 10 Fod
ved Bolværkerne; men for en stor
Del varede Opmudringen mange

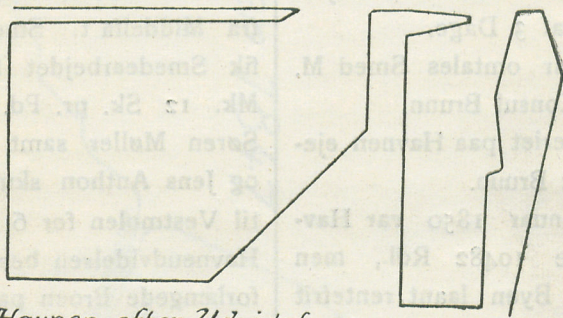
Aar. Det opgravede Fyld blev anvendt paa Øst- og Sydsiden, saa at man efterhaanden indvandt en meget stor Havneplads.

Byens Spildevandsrende blev ledet ud i den ny Havn.

I Oktober 1851 indtraadte Toldforvalter Kammerraad Petersen i Havnecommissionen. Skibbyggester Bom og Kæmner Schmidt nævnes.

Skrivelse, men efter en nøje Undersøgelse idømtes Bruun en Mulkt paa 5 Rdl.

Strandmøller Hansen klagede over, at den Opmudring, som fandt Sted til Inddæmning af den nye Havn skadede Møllerendens Udløb. Det viste sig, at det ikke var Havnens Udfyldning, der skadede saa meget som Udfyldningen fra Husejerne, som havde bygget

Havnen efter Udvidelsen.

Det synes som Havnefoged Wil-lumsen har været meget striks med Hensyn til Tidsfristerne for Varers Oplægning paa Havnepladsen. Han indberettede saaledes 1852, at Konsul Brunn havde haft Træ liggende $1\frac{1}{2}$ Dag udover Fristen, og der holdtes i den Anledning et meget langt Havnemøde. Smaa Ting kunde den Gang give Anledning til lange Forhandlinger, og det hedder om dette Møde, at »Handelsbetjent« mødte for Bruun med en lang

ved Reberbanen. Tømrer Jens Sørensen og Tømrer Petersen havde bygget hver et Hus, og Tømrer Fanøel havde bygget den saakaldte »Røde Kro« noget sydlige-re. Haverne til disse Huse førte ned mod Krabbeløkken, og Ejerne fyldte stadig ud og skadede derved Aaens Udløb. Da den nye Havn blev bygget, blev Forholdet værre, og Udløbet blev da paa Havnens Foranstaltning flyttet Syd efter. Strandmølleren forlangte nu videre, at Havnen skulde ved-

ligeholde Møllerenden ved aarlig Opgravning; men det vilde man ikke og efter lange Forhandlinger endte det hele resultatløst.

Havnefoged Willumsen klagede 1853 over, at Skipper Lars Jensen havde fornærmet ham; Jensen fik en Mulkt paa 2 Rdl.

Sømand Peter Rud havde tidligere forestaaet Opmudringen, men blev ansat som Formand for Litzenbrødrene. Høker Jens Nielsen overtog Opmudringen for 1 Mk. pr Pram og Brændevinsbrænder F. C. Storm kautionerede for ham.

Tilbygningen til Toldboden blev opført 1854 og der blev i de første Aar betalt Leje for Pladsen.

Postbaaden »Resolutionen« blev fritaget for Havnepenge. I Budgettet for 1856 var paaregnet en Indtægt af 5800 Rdl. Samme Aar udlejedes Pladser til Skibbyggerne Møller og Mikkelsen paa Havnens sydlige Del.

Da det viste sig, at der stod Rulning gennem Havnehullet ind i den nye Havn, besluttede man at gennemgrave Molen ind til den gamle Havn, saa at der blev samme Indsejling til begge Havne, og derefter lukke den nye Havns Indsejling. Tømmermester Møller udførte dette Arbejde for 2357 Rdl. Opfyldningsarbejdet var imidlertid

ikke saavidt fremskreden, at der kunde blive Færdsel til Vestmolen udenom de udlejede Tømmerpladser. Der blev derfor anbragt en Bro over Gennemsejlingsaabningen og under Inspektionen 1859 omtaltes denne Bro for »særdeles bekvem og smagfuld Indretning«. Broen blev kaldt Vindebroen, og dens Aabning og Lukning skete ved et Spil, som nu bruges til Kølhaling af Skibe. For ikke at aabne Broen for Baade anbragte man et mindre Havnehul i det sydvestlige Hjørne af den sydlige Havn; men da der blev Passage til Vestmolen lukkedes Hullet atter og Vindebroen fjærnedes.

Aar 1855 anbragtes de to første Gaslygter paa Havnepladsen, og Assens Havn var en af de første i Danmark med denne Foranstaltning; muligvis endda den første.

Byfoged Lindberg blev Formand i Havnecommissionen i Januar 1859.

I Juli 1861 bestemtes det, at Havnefogden skulde bære Uniform, og der tilstodes ham en Uniformsfrakke og en Hue aarlig.

Skibbygger H. Christoffersen lejede den vestligste Tømmerplads, og det blev overdraget ham at slaa nyt Bolværk ved Pladsen.

Skipper Søren Møller blev i Juli 1862 ansat som Lods.

Krogen Nord for Havnen ved Jørgen Jensens Plads blev fyldt noget ud, da der samledes raad- den Tang, som lugtede ilde. Jør- gen Jensen slog et lavt Bolværk for at stoppe Fylden, og Glaciste- nene blev begravede. Stenene tæt ved Skibbroen blev taget op, og der blev dannet et Glaci for at Heste kunde gaa ud.

I November 1862 fik H. Chri- stoffersen Tilladelse til at indhegne sin Plads.

Invalid Anthon Petersen ansat- tes 1863 til at holde Broen ren. Agent Brunn døde om Foraaret 1863.

Formanden i Havnecommissio- nen havde udstedt Forbud imod, at der blev kørt med belæssede Vogne imellem Fortøjningspælene og Bolværket, men Købmændene Rasmus Petersen, Chr. Schmidt og D. P. Dreyer var imod denne Foranstaltning, da den generede Losning fra Skibene, og de ind- sendte Besværing til Stiftamtet og Ministeriet om denne Foranstalt- ning. Havneinspektøren blev da sendt til Assens for at se paa, hvad der kunde gøres for, at Be- stemmelsen ikke var til Ulempe for Skippere og Købmænd. Re-

sultatet blev, at Fortøjningspælene skulde flyttes noget længere ud mod Bolværket, saa at Vognene derved kom lidt nærmere ved Ski- bene, naar de alligevel holdt sig Bestemmelsen efterrettelig. Arbej- det med Pælens Flytning blev udbudt til Licitation, men der kom ingen Tilbud, og Sagen blev derefter stillet i Bero.

Købmand Rasm. Petersen traad- te ud af Commissionen 1864 og Skipper D. Thuesen traadte ind. I Juli Maaned samme Aar fik Com- missionen Ordre til at sende Hav- nens Penge og Obligationer til Indenrigsministeriet paa Grund af Krigen.

Skibbygger Christoffersen fik 1865 overdraget at bygge en Op- halingsbedding vest for sin Plads.

Paa Grund af overhaandtagende Tyverier ved Havnen ansattes i Juni 1862 Skipper P. Clausen og Sømmand Anders Nissen som Hav- nevægttere for en Løn af 150 Rdl. om Aaret samt en Kappe, et Par Støvler eller et Par Sko hvert 3. Aar.

Havnefoged Willumsen klagede samme Aar over Skipper Jens Jensen, som havde skældt ham ud; Jensen fik en Mulkt paa 5 Rdl.

I Aaret 1865 udstedte Ministe-

riet Bestemmelse om, at ved Nybygning af Bolværker skulde Pælene beslaas med Plathoveder for at beskytte dem mod Pæleorms Angreb. Man gik ud fra, at Ormene vare værst i Krabbeløkken og ved de sydlige Bolværker, fordi Vandet der var snavset, og denne Opfattelse var gældende en Del Aar. Nu ved man, at Ormene trives bedst i rent Vand.

Aar 1869 fik Færgeskipper Rasmus Jørgensens Enke Tilladelse til at udsætte et Badehus. Rasmus Jørgensen var bleven efterfulgt som Færgeskipper af Hannibal Jørgensen og han afløstes igen af Lars Larsen, som var den sidste.

Havnefogden klagede over Gaardmand A. T. Hansen, Baagø, at han, da han skulde ud af Havnen med sin Baad, havde skaaret en Trosse fra Muddermaskinen over. Hansen idømtes en Mulkt paa 5 Rdl. samt en Erstatning paa 2 Rdl. Han vilde imidlertid ikke betale, men vilde have Sagen til Retten og skreven Klage til Stiftamtet. Resultatet blev, at han alligevel maatte betale.

I April 1880 indstilledes Wilumsen til Afsked paa Grund af uheldbredelig Sygdom, og Anthon Petersen valgtes til at fungere, indtil en ny Havnefoged blev an-

sat. Der var 10 Ansøgere til Pladsen, og Havneudvalget, som det da hed, indstillede som Nr. 1 Skipper N. Anthon, Nr. 2 Skipper Bonnesen og Nr. 3 Havnefoged Burmeister, Ebeltøft, N. Anthon fik Pladsen med en Løn af 250 Rdl. om Aaret.

I Aaret 1872 udstedtes Bestemmelse om, at der ikke maatte ydes Vederlag til det Medlem, der valgtes til Kasserer. Consul B. Bruun, der var Kasserer paa det Tidspunkt, nedlagde straks sit Hverv, og da ingen af de øvrige Medlemmer vilde overtage Pladsen, bestemte Byraadet, at Kæmneren skulde være Havnekasserer.

Da Lods Søren Møller i Sommeren 1873 var død, modtog Havneudvalget en Skrivelse fra Overlodsens med Forespørgsel, om Udvalget vilde anbefale en Mand til Lodstjenesten. Udvalget anbefalede Havnefoged Anthon, og denne fik Pladsen. Anthon, som senere blev Dannebrogsmænd, var derefter Lods og Havnefoged i Assens til sin Død, som indtraf den 17. Februar 1906.

Efter Stormfloden 1872 var den gamle Havnefogedbolig bleven ubeboelig paa Grund af Fugtighed, og Havnefogden fik da 50 Rdl. om Aaret i Huslejegotgørelse.

I Tidsrummet fra 1860 til 1880 fornyede Kapt. Madsen saa godt som alle de gamle Bolværker. Et Stykke Brohammer med Aarstallet 1861 indhugget findes endnu; Bolværkerne i søndre Havn undtagen paa Vestsiden er de oprindelige.

1876 duede Muddermaskinen ikke mere, og der blev da indkøbt en anden Maskine i Kiel for 2933 Kr., efter at Havnefoged Anthon havde besigtiget den.

Tømrer Jessen opførte 1878 en ny Havnefogedbolig for en Sum af 2300 Kr.

Skibsbygger H. Christoffersen fik 1880 Tilladelse til at opføre en Savmølle til Vindkraft, og 1881 lejede Skibstømrer A Hansen en Plads til Baadebyggeri.

Tidsrummet fra 1884 til 1900.

Der havde i nogle Aar været 12 Fod Vand i og til Havnen, men da der i 1884 blev bygget Sukkerfabrik ved Byen ligesom flere andre Virksomheder, og der blev anlagt Jernbane, var Vanddybden for ringe, og Havnen for lille. Der blev da foretaget en Udvidelse, men denne Gang mod Nord. Den oprindelige Mole, den saakaldte Færgebro, blev gjort bredere, Are-

alet nord for Broen blev fyldt ud over Stenfyldningeo, og der blev bygget en vinkelformet Arm ud for Havnens nordlige Del, saa at der dannedes en Havn. Dybden i Indsejlingen og ved Midtermolens nordlige Bolværk blev 16 Fod.

Man byggede samme Aar en 6 Tons Kran paa Sydsiden af Mellemhavnen, leveret af Firmaet Møller og Jockumsen, Horsens, for 3550 Kr. uden Fundament. Denne Kran blev i den første Tid meget benyttet til Optagelse af Sukkerfabrikens Maskiner, men siden bliver den ikke meget anvendt, da den, fordi der ikke fører Banespor til den, staar paa et upraktisk Sted. Belysningsforholdene blev ogsaa betydeligt forbedret ved Havnen, og man var i det hele taget paa Højde med Tiden igen.

Havnefyret bestod i den tidligere Tid af en Lygte, som var bragt i Strandporten. Senere anbragte Staten et Fyrtaarn paa Skibsbroen, og dette Fyr, som endnu staar, ejes nu af Havnen.

Der har i Tidens Løb været et ret stort Skibsbyggeri ved Havnen, og naar man endnu ser i Skibslisterne, er det et betydeligt Antal Skibe, der er byggede i Assens.

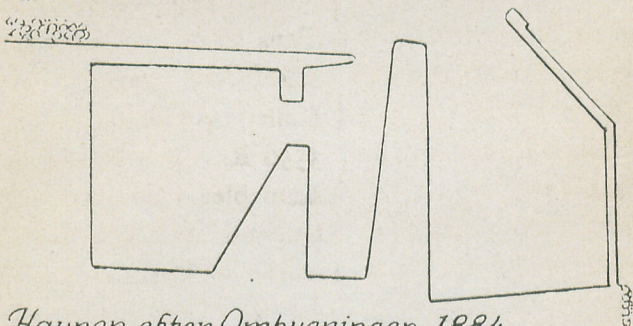
Uddybningen 1884 blev foreta-

get med en Dampmuddermaskine, som købtes hos Tnxen og Hammerich, Nakskov. Den blev i en Del Aar derefter udlejet til andre Havne, men blev tilsidst solgt

Havnevægter P. Plausen døde 1884, og Matros Carl Madsen blev

af Gennemsejlingsaabningen mellem søndre og mellemste Havn.

Omkring ved Aarhundredskiftet bliver der igen Tale om Udvidelse og Uddybning af Havnen, og saadant er da ogsaa sket allerede 2 Gange siden.

Havnen efter Ombygningen 1884.

den 6 Marts ansat i Stedet for Madsen endnu Havnevægter 1919.

I 1894 blev der anbragt nyt Bolværk paa en Del af Midtermolens Sydside, og 1899 blev der slaet nyt Bolværk paa Østsiden

Assens Havn har saavel i ældre Tid som i Nutiden været nævnt som en god og velholdt Havn, og disse Bemærkninger skal sluttes med Ønsket om, at denne smukke Om- tale altid maa passe paa Assens Havn.

samt alle de uafhængige og
 som kaldte sig Fællesskabet af
 uafhængige. Den blev i en
 Del Aars Tid kaldet en
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-

at Bredvands- og
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-

den 6 Maaned 1 Sted og
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-

den 6 Maaned 1 Sted og
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-
 Havne- og Bredvands-

